

Володимир КІЦЕЛЮК

кандидат історичних наук, докторант кафедри давньої історії України та спеціальних галузей історичної науки, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, індекс 79000 (v.kiceliuk@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5690-8970>

Бібліографічний опис статті: Кіцелюк, В. (2025). Рід шляхтичів Ланчинських із Ланчина в Коломийському повіті Галицької землі із середини XV до початку XVII ст. *Українські історичні студії*, 18 (60). 17–26. doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.18/60.2>

РІД ШЛЯХТИЧІВ ЛАНЧИНСЬКИХ ІЗ ЛАНЧИНА В КОЛОМИЙСЬКОМУ ПОВІТІ ГАЛИЦЬКОЇ ЗЕМЛІ ІЗ СЕРЕДИНИ XV ДО ПОЧАТКУ XVII СТ.

Анотація. Метою наукової розвідки є реконструкція історії, родоводу та соціально-економічного становища роду руських шляхтичів Ланчинських, що походили із села Ланчин у Коломийському повіті Галицької землі Руського воєводства. У фокусі дослідження – еволюція цього роду від часу його появи в другій половині XV ст. до фактичного зникнення на початку XVII ст. **Методологічно** дослідження базується на класичних принципах історизму та підходах історичної генеалогії, мікроісторії та просопографії. Особлива увага приділена верифікації родинних зв'язків, встановленню родового наступництва, картографуванню шляхетських маєтностей, аналізу судових і майнових справ. **Наукова новизна** праці полягає в ґрунтовній реконструкції історії маловідомого, однак показового для свого часу роду руської шляхти Галицької землі, що до цього часу залишався майже не вивченим. Уперше на основі архівних джерел простежено понад півтора століття існування роду Ланчинських, ідентифіковано п'ять поколінь його представників, відновлено основні етапи зростання та занепаду родового майнового комплексу. Показано процес переходу роду від заможної та активної верстви до розряду дрібної шляхти, а згодом – поступового його зникнення. Під час дослідження з'ясовано, що рід Ланчинських бере початок від шляхтича Максима з Ланчина, активного землевласника, який у другій половині XV ст. зумів зосередити у своїх руках кілька маєтностей, зокрема села Ланчин, П'ядики та королівщину Косів. Подальша доля роду тісно пов'язана з родами Шумлянських, Живачівських, Балицьких, Березовських і Дрогомирецьких. Установлено, що поступово родова спадщина фрагментувалася, переходила до рук інших шляхтичів, що призвело до втрати економічного підґрунтя роду. У документах другої половини XVI – початку XVII ст. Ланчинські вже фігурують як дрібна шляхта, часто змушена віддавати свої частки в маєтках у заставу або продавати. Останні згадки про представників роду належать до 1620-х рр., після чого ім'я Ланчинських зникає зі сторінок актових книг. Так, на прикладі роду Ланчинських продемонстровано одну з історичних динамік для представників руської шляхти в Галицькій землі. Дослідження заповнює прогалину в історії шляхетських родів Галицької землі та формує підґрунтя для подальших студій із соціальної історії руської шляхти ранньомодерної доби.

Ключові слова: Ланчинські, руська шляхта, генеалогія, Коломийський повіт, Галицька земля, Ланчин, історичні джерела, локальна історія.

Volodymyr KITSELIUK

Candidate of Historical Sciences, Doctoral Student at the Department of Ancient History of Ukraine and Special Fields of Historical Science, Ivan Franko National University of Lviv, 1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, postal code 79000 (v.kiceliuk@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5690-8970>

To cite this article: Kitseliuk, V. (2025). Rid shliakhtychiv Lanchynskikh iz Lanchyna v Kolomyiskomu poviti Halytskoi zemli z seredyny XV do pochatku XVII st. [The noble Lanchynski family from Lanchyn in Kolomyia District, Halych Land, from the mid-15th to the early 17th century]. *Ukrainski istorychni studii – Ukrainian Historical Studies*, 18(60). 17–26. doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.18/60.2> [in Ukrainian].

THE NOBLE LANCHYNSKI FAMILY FROM LANCHYN IN KOLOMYIA DISTRICT, HALYCH LAND, FROM THE MID-15TH TO THE EARLY 17TH CENTURY

Summary. *The aim of this scholarly study is to reconstruct the history, genealogy, and socio-economic status of the Ruthenian noble family of the Lanchynskys, originating from the village of Lanchyn in the Kolomyia County of the Halych Land within the Ruthenian Voivodeship. The research focuses on the evolution of this noble lineage from its emergence in the second half of the 15th century to its practical disappearance by the early 17th century. Methodologically, the study is grounded in classical principles of historicism and draws upon the approaches of historical genealogy, microhistory and prosopography. Special attention is devoted to the verification of kinship ties, reconstruction of familial succession, mapping of noble estates, and analysis of legal and property-related affairs. The scientific novelty of this work lies in the in-depth reconstruction of the history of a little-known yet representative Ruthenian noble family of the Galician Land, which had remained virtually unexplored until now. For the first time, using archival sources, the author traces over 150 years of the Lanchynsky family's existence, identifies five generations of its members, and outlines the key stages of the development and decline of its landed estate complex. The study demonstrates the family's transition from a prosperous and active noble stratum to the category of petty nobility, eventually leading to its gradual extinction. Conclusions. The research reveals that the Lanchynsky lineage began with the nobleman Maksym of Lanchyn, a prominent landowner who, in the second half of the 15th century, managed to consolidate several estates, including the villages of Lanchyn, P'yadyky, and the royal domain of Kosiv. The family's later fate was closely intertwined with the noble families of the Shumlianskys, Zhyvachivskys, Balytskys, Berezovskys, and Drohomiretskys. It has been established that over time, the family inheritance became fragmented and was transferred to other noble families, resulting in the loss of the Lanchynskys' economic base. By the late 16th and early 17th centuries, surviving documents refer to the Lanchynskys as petty nobles, often forced to pawn or sell their property shares. The last recorded mentions of the family date from the 1620s, after which the Lanchynsky name disappears from historical records. Thus, the case of the Lanchynsky family illustrates one of the historical trajectories experienced by Ruthenian nobility in the Halych Land. This research fills a significant gap in the historiography of noble lineages of the region and provides a foundation for further studies in the social history of Ruthenian nobility in the early modern period.*

Key words: Lanchynsky, Ruthenian nobility, genealogy, Kolomyia county, Halych land, Lanchyn, historical sources, regional history.

Постановка проблеми. Дослідження локальних шляхетських родів у межах окремих повітів Руського воєводства є важливою передумовою для ширших студій соціальної історії регіону. Саме такі мікроісторичні розвідки дають змогу накопичити емпіричний матеріал, виокремити місцеві особливості у формуванні соціальних структур та простежити загальні закономірності функціонування еліт у межах Руського воєводства.

Вивчення історії окремого роду – у цьому випадку роду Ланчинських – відкриває можливість реконструкції соціального профілю локальної руської шляхти, простеження трансформації її статусу, механізмів успадкування, мереж шлюбних зв'язків та взаємодії з іншими шляхетськими родинами регіону. Завдяки збереженим судовим і майновим документам історія цього роду добре піддається реконструкції, що дає змогу розглядати його як репрезентативний приклад ширших соціальних процесів, характерних для Коломийського повіту і всієї Галицької землі в XV–XVII ст.

Аналіз досліджень. Історія та генеалогія руської шляхти різних земель Руського воєводства досі залишаються дослідженими нерівномірно. У деяких випадках, як-от про шляхту Перемишльської землі, є ґрунтовні дослідження проф. І. Смутка, які протягом останніх десятиліть заклали основу для подальших наукових розвідок про шляхту інших земель (Смуток, 2008; Смуток, 2017; Смуток, 2019–2023). Ці праці стосуються представників шляхти руського походження в межах Перемишльської землі з часу її формування до XVIII ст., а також максимально повно реконструюють родоводи шляхти, спираючись на збережені документи. Також варто згадати загальні праці до історії шляхти руського воєводства XV ст. Ю. Зазуляка та доробок з історії шляхти Сяноцької землі Я. Лисейка (Зазуляк, 2004; Зазуляк, 2007; Лисейко, 2010; Лисейко, 2011).

Генеалогія ж руської шляхти Галицької землі загалом і Коломийського повіту зокрема досі залишається майже не вивченою. З 1930-х рр. минулого століття, часу останніх серйозних наукових праць з цієї теми польських істориків Л. Виростека та В. Семковича, а також вступної розвідки українського історика М. Голубця, розуміння історії поширення, родового складу, матримоніальних зв'язків, майнового стану цього суспільного пласта Галицької землі майже не просунулось уперед (Wyrostek, 1932; Semkowicz, 1913; Голубець, 1939). Якщо говорити прищільно про представників роду Ланчинських, то про них згадував лише Л. Виростек, проте помилково визначив їх як молодшу гілку Турецьких.

Метою дослідження є реконструкція генеалогії, соціального статусу та історичної еволюції роду шляхтичів Ланчинських із Коломийського повіту Галицької землі від середини XV до початку XVII століття на основі архівних джерел.

Виклад основного матеріалу. Початки роду Ланчинських сягають другої пол. XV ст., коли шляхетний Максим, про якого маємо згадки в актах з 1451 до 1486 рр., став його протопластом. Про його походження по батьківській лінії точних відомостей немає, але, безсумнівно, він належав до місцевої руської шляхти. Можливо, він був сином одного з власників Переросля або Лядського¹. Натомість за материною лінією Максим був племінником братів Стечка та Івашка, чи інакше Іваська, Неговичів, яким король Владислав Ягайло в 1400 р. надав цілий ряд сіл у Коломийському повіті, серед яких Ланчин (*Matricularum*, 1915, с. 368).

Саме від цього Івашка Максим у 1451 р. отримав половину села Ланчин, унаслідок чого він і став знаний як Максим з Ланчина². Збереглась грамота, якою Івасько із Саджавки³ за згоди свого брата Стечка з Турки⁴ і якогось, не названого на ім'я, сина (не відомо – чи Іваськового, чи Стечкового) відписав своєму «сестрінцю і онукові» (*sororio et nepoti suo*) шляхетному Максимові половину села Ланчин, яка дісталася Івашкові згідно з поділом⁵ (ЛННБ ВР, ф. 77, оп. 3, спр. 3). З цього формулювання складно зрозуміти, ким достеменно Максим доводився згаданому Іваськові із Саджавки – онуком сестри чи сином сестри, але в будь-якому разі йдеться про те, що вони були близькими родичами по матері Максима.

Максим був одружений із Настею, імовірно, дочкою котрогось із власників Лядського⁶, бо в 1466 р. є запис, що якась Настасія з Лядського, дружина Максима, купила в Олені і Соні їхні частки в Лядському (*Akta Grodzkie i Ziemskie*, 1887, с. 309). На родинний зв'язок подружжя із шляхтичами з Переросля можуть указувати кілька майнових справ. Так, 14 березня 1463 р. в Галицькому гродському суді Максим з Ланчина разом із дружиною Настею (*Nastha*) віддали свою частку в Перерослі в заставу за 8 гривен Олексі з Переросля (*Akta Grodzkie i Ziemskie*, 1887, с. 447). Пізніше, у 1475 р., Максим з Ланчина згаданий серед

¹ Перерісль – тепер село Надвірнянського району Івано-Франківської області. Лядське – тепер село Ліпівка Івано-Франківського району Івано-Франківської області. Про майнові справи Максима зі шляхтичами з Переросля йтиметься нижче.

² З огляду на часовий проміжок між актом дарування сіл королем Владиславом Ягайлом у 1400 р. і записом половини Ланчина в 1451 р. Івашко і Стечко прожили довге життя і в середині XV ст. мусили бути вже в досить поважному віці. Ланчин – тепер селище в Надвірнянському районі Івано-Франківської області.

³ Саджавка – село в Коломийській міській громаді, належить до Надвірнянського району Івано-Франківської області.

⁴ Турка – тепер село у П'ядицькій сільській громаді Коломийського району Івано-Франківської області.

⁵ Ця грамота вводиться в науковий обіг вперше.

⁶ Або ж у випадку якщо сам Максим був нащадком котрогось із шляхтичів з Лядського, то його дружина, імовірно, могла бути дочкою котрогось із власників села Перерісль.

свідків при угоді між братами Олексою і Василем з Переросля та галицьким підчасим Яном з Гвіздця (Akta Grodzkie i Ziemskie, 1887, с. 375).

Максим активно вів майнові справи та зумів значно збільшити свої володіння. Має такий вигляд, що в якийсь спосіб він отримав і другу половину Ланчина, бо в документах його названо власником Ланчина, а не дідичем половини села. Це також впливає з того факту, що нащадки і правонаступники Максима успадковували село Ланчин цілим, а не лише його половину. Крім того, у серпні 1482 р. Максим за 200 гривень відкупив село П'ядики (Pyedykowcze)⁷ у шляхетного Гричка з Креховець. За умовою угоди, Гричко в разі якихось зазіхань з боку інших шляхтичів повинен був обстоювати право Максима на це село, а якби таки Максима «витиснули законним чи іншим способом», то тоді Гричко зобов'язався дозволити Максимові інтронізацію на свою частку в Крихівцях і відступити права на половину села Княгинин⁸, яку Гричко заставив кількома роками раніше (Akta Grodzkie i Ziemskie, 1906, с. 188).

Окрім усього, Максим також здавна тримав у своєму володінні село Косів⁹, що належало до Снятинської волості. У 1469 р. при проведенні люстрації він представив аж чотири королівські грамоти із записами різних сум на цьому селі – три грамоти із заставними сумами по 50 гривень й одна із сумою в 70 гривень¹⁰ (Źródła dziejowe, 1902, с. 41). Володіння цією королівщиною згодом перейшло й до нащадків Максима (Akta Grodzkie i Ziemskie, 1906, с. 230).

У Максима з Ланчина було принаймні дві дочки та один, мабуть, молодший за дочок син: дочка Федька, яка вийшла заміж за шляхетного Івашка із Шумлян¹¹; дочка Анна, нащадками якої згадано братів Івончу і Тому, та син Степан, який був принаймні двічі одруженим, останній раз із Марушею, дочкою шляхетного Федька із Живачева.

Так, 14 березня 1470 р. Івашко із Шумлян визнав, що отримав за своєю дружиною Федькою посаг у розмірі 50 гривень і відповідно записав їй 50 гривень віна на половині свого маєтку в Шумлянах (Akta Grodzkie i Ziemskie, 1887, с. 333). Надалі Максим мав добрий стосунок зі своїм зятем. У 1475 р. вони разом присутні як свідки на засіданні земського суду в Коломиї (Akta Grodzkie i Ziemskie, 1887, с. 375), а в 1485 р. Максим забезпечив більшу частину приданого своїй онуці Марусі, дочці Івашка Шумлянського, яка вийшла заміж за Данила з Бокова¹². Загальна сума приданого в тому разі становила 70 гривень (30 – від батька Івашка Шумлянського і 40 – від діда Максима Ланчинського), про отримання якого Данило засвідчив у суді та у відповідь записав дружині Марусі 140 гривень на своїй маєтності в Стрільчу¹³ (Akta Grodzkie i Ziemskie, 1906, с. 198). Зрештою, Івашко Шумлянський навіть став опікуном Максимових онуків, про що йтиметься нижче.

Про іншу дочку Максима Анну відомо зі значно пізніших документів за третю декаду XVI ст., і про неї і її нащадків ітиметься нижче.

Щодо Максимового сина Степана, то його життя, здається, було доволі коротким. Зберігся запис від 1482 р., за яким Степан визнав, що отримав 100 гривень посагу від дружини Маруші, дочки Федька з Живачева¹⁴, і, за згоди свого батька, записав Маруші відповідну суму на половині земель, млина і жупи в Ланчині (Akta Grodzkie i Ziemskie, 1906, с. 186). А через чотири роки Степан уже був покійним, бо 20 лютого 1486 р. Максим з Ланчина, будучи,

⁷ Ідеться про сучасне село П'ядики Коломийського району Івано-Франківської області. Тут воно назване П'ядиківцями, але в податковому реєстрі за 1552 р. вже записане як П'ядики (Pyedyki).

⁸ Крихівці – тепер село в Івано-Франківському районі, Івано-Франківської області. Княгинин – колишнє село, з XIX ст. передмістя, а від 1925 р. – у складі міста Івано-Франківськ.

⁹ Тепер село Старий Косів у Косівському районі Івано-Франківської області.

¹⁰ Факт володіння Косовом наштовхує на міркування про те, як Максим з Ланчина стосується Максима, якому князь Свидригайло надав Косів у 1424 р. (Archiwum, 1887, с. 28). Можна обережно припустити, що «Максим инако Влад Драгосинович» згодом, набувши село Ланчин, став зраним як Максим з Ланчина. Хоча ймовірність такої версії піддає сумніву значна часова відстань між згадкою в 1424 р. про Максима званого Владом Драгосиновичем і про Максима з Ланчина, який фігурує в актах з 1451 до 1486 рр. Якщо припустити, що це одна і та ж особа, то він мусив би активно вести справи аж 62 роки – з 1424 до 1486 рр. Питання взаємозв'язку між державцями Косова залишається відкритим.

¹¹ Шумляни – тепер село в Саранчуківській сільській громаді Тернопільського району Тернопільської області.

¹² Боків – тепер село у Підгаєцькій міській громаді Тернопільського району Тернопільської області.

¹³ Стрільче – з огляду на все, неіснуюче нині поселення, яке розташовувалося десь поруч із Боковом і Шумлянами. На картах середини XIX ст. збереглася лише назва Strzelecka Dembna – місцевості на схід від Шумлян.

¹⁴ Живачів – село в Олешанській сільській громаді Івано-Франківського району Івано-Франківської області.

очевидно, у літах і піклуючись про долю своїх малолітніх онуків, дітей Степана, призначив свого зятя Іваська Шумлянського їхнім офіційним опікуном (Akta Grodzkie i Ziemskie, 1906, с. 204).

Проте, напевно, й Івашко Шумлянський помер, не доживши до повноліття Степанових дітей, бо 27 квітня 1495 р. вже Вацлав Шумлянський¹⁵ перебрав на себе обов'язок бути опікуном. У цей час ішлося вже не про декількох нащадків, а тільки про одного Степанового сина Василя. Вацлав Шумлянський зобов'язався з доходу маєтків у Ланчині, П'ядиках і Косові, що належали Василю Ланчинському, кожного року на свято св. Мартина виплачувати 20 угорських золотих. Також Вацлав засвідчив, що в межах опіки прийняв у своє розпорядження майно хлопця – стадо з 22 коней, 16 корів, 20 свиней і 13 пнів бджіл. Тут же було зазначено, що якби Шумлянський не виплачував Ланчинському гроші, заборговану суму повинні були б стягнути з його власних маєтків у Шумлянах, Лядському і Вороні (Akta Grodzkie i Ziemskie, 1906, с. 230).

Подальшу історію цієї шляхетської власності розкривають збережені актові документи галицького земського суду. У Ланчині, П'ядиках і Косові свої частки, окрім Степанового сина Васька, отримали й нащадки Максима по жіночих лініях. Зокрема, це були рідні брати шляхтичі Іван, або ж Івонча, та Тома з Ланчина, сини Максимової дочки Анни, а також самі Шумлянські, нащадки Івашка Шумлянського і Федьки Ланчинської. Свій наділ у Ланчині, П'ядиках і Косові отримала й Маруша, вдова по Степану Ланчинському, яка згодом вийшла заміж за Сенька Балицького. У Маруші Живачовської у шлюбі з її першим чоловіком Степаном Ланчинським або не було дітей, або вони померли в юному віці, тож після смерті Степана за колись отриманий посаг їй надлили відповідні частки зі спадку по чоловікові. Якийсь час розпорядником тих часток був Івасько Живачовський, рідний брат Маруші. У 1509 р. він за 40 гривен віддав у заставу частки в Ланчині і П'ядиках Іванові Мишинському (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 6, арк. 441–443). У подальшому Маруша другий раз вийшла заміж за Сенька Балицького, і в 1520-х рр. вони вже разом активно провадили справи, що стосувалися маєтності в Ланчині, П'ядиках та Косові. Так, у 1523 р. Сенько Балицький заставив за 40 гривен частки в Ланчині і П'ядиках Микулі Жураківському (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 9, арк. 591). У тому ж році король дозволив Маркові Шумлянському придбати частку села Косова в Балицької, своєї тітки, з довічним правом на володіння (Matricularum, 1912, с. 240). Десь тоді ж, на початку третьої декади XVI ст.¹⁶, Маруша, за згоди свого чоловіка Сенька Балицького, половину своєї частки в Ланчині (за вичисленням часток «шляхетного Іванеча і Ланчинських») відписала Маркові Шумлянському¹⁷ (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 10, арк. 349–350). А в 1524 р. Сенько Балицький квітнував Марка Шумлянського, що той виплатив йому 58 злотих згідно із записом, зробленим у Галицькому гродському суді на частку в селі Ланчин (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 10, арк. 35). Через рік, у 1525 р., Маруша мала спір із Миколаєм Турецьким із Саджавки за свою частку в Ланчині. Судилася з ним за якесь дворище підданого, який утік, і крадіжку двох стогів сіна з луки, званої Скоратин (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 10, арк. 187–188, 191). З огляду на все, у Маруші і Сенька Балицького не залишилося нащадків.

Єдиний раз з'являються в актах брати Івонча та Тома з Ланчина, сини покійної Анни, дочки Максима з Ланчина. При цьому немає згадки про те, хто був їхнім батьком. 14 травня 1530 р. вони відписали свої частки в Ланчині, П'ядиках і королівському селі Косові, яких вони набули по смерті своєї матері, тому ж Маркові Шумлянському. Шляхтич Івасько Грабовецький був уповноважений внести запис про це дарування в галицькі земські книги

¹⁵ Не зрозуміло, ким цей Вацлав приходився Івашкові Шумлянському, можливо, це його старший син, який у 1509 р. названий Віктором. (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 6, арк. 381, 452).

¹⁶ На жаль, точно датувати багато документів у книгах Галицького земського суду складно, бо сторінки різних актів зшиті в довільному порядку. Для хронологічного впорядкування і датування тих актів було б потрібне окреме масштабне палеографічне дослідження.

¹⁷ У цьому документі Маруша і Марко теж названі тіткою та сестринцем і це може наводити на думку, що Маруша могла бути дочкою Максима з Ланчина (Марко Шумлянський був сином Івашка Шумлянського, онуком Максима з Ланчина.), проте документ застави від 1509 р. чітко вказує на те, що Маруша Живачовська отримала ці частки за повернення свого посагу, тож вона доводилася нерідною тіткою Шумлянською – вдовою його дядька.

(ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 13, арк. 167–169). «Частку Іванеча» в Ланчині згадувала й Маруша Ланчинська, дружина Сенька Балицького, коли відписувала свою маєтність тому ж Маркові Шумлянському (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 10, арк. 349–350); очевидно, ішлося про того ж таки Івончу.

Свою частку спадку по Максимові з Ланчина мали й брати Віктор, Дмитро, Ілля і Марко Шумлянські, сини Івашка Шумлянського і Федьки Ланчинської. Наприклад, Ілля, отримавши посаг за своєю дружиною Федькою Стопчанською, у 1509 р. записав їй віно і привінок, зокрема на своїх частках у Ланчині і П'ядиках (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 6, арк. 418–419). Очевидно, саме на Шумлянських, як на найзаможніших і найвпливовіших з-поміж нащадків Максима, випадала керівна роль щодо маєтків у Ланчині. Зокрема, у 1529 р. саме Марко Шумлянський уклав угоду з Миколаєм Турецьким щодо розмежування полонин і лісів вниз від верхів'я потоку Ослави, що розташовувались між селами Делятин і Ланчин¹⁸ (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 12, арк. 669).

У результаті тих оборудок більша частина спадку по Максимові з Ланчина в 1530-х рр. опинилася в руках Шумлянських. Так, у податковому реєстрі Коломийського повіту, який у 1552 р. був укладений на основі якихось значно раніших реєстрів з 1530-х, села Косів, П'ядики і Ланчин із підданими записані майже повністю як володіння Шумлянських, лише в Ланчині виділено частку Васька (*sors Vaskonis*) із двома кметями (AGAD, ASK I, Jedn. 18, s. 60 zw.). Цей Васько, для якого виділена окрема частка в Ланчині, – це, вочевидь, той самий Василь Ланчинський, син Степана. Але за ним числилась якась доволі мала частина села, тоді як Шумлянські мали в Ланчині аж 15 кметів і млин.

Пізніше Шумлянські, імовірно, повністю збули свої маєтки в Ланчині Турецьким, бо в податкових реєстрах за 1579 і 1582 рр. саме за останніми значиться і Делятин, і Ланчин, і Ослави (*Źródła dziejowe*, 1902, с. 104–105; AGAD, LVI, Jedn. 79, s. 122 zw-123); Шумлянські в той час у Коломийському повіті вже не фігурують.

Вертаючись до прямої чоловічої лінії, треба сказати, що єдиним представником роду Ланчинських на початку XVI ст. був син Степана Васько Ланчинський. Він мешкав у Ланчині і мав принаймні трьох синів та одну дочку. Згадок про якісь майнові чи інші справи, у яких він особисто б виступав, давні акти не містять. Натомість, починаючи з кінця 1520-х рр., знаходимо відомості про його дітей. Так, у період між 1528 і 1529 рр. Андрій, Ілля і Гричко, чи інакше Грицько, троє синів шляхетного Васька з Ланчина, провадили судову справу з Маргаритою Березовською, дружиною священника Нижнього Березова¹⁹ шляхетного Іллі Скільського, щодо неповернення приданого після смерті їхньої сестри Анни Ланчинської, дружини теж уже покійного Павла Даниковича з Березова. Маргарита ж була спадкоємицею цього Павла Даниковича, мабуть, його сестрою. Ішлося про порівняно невеликі кошти і майно – 7 злотих готівкою, коня вартістю 20 злотих і черен²⁰ вартістю 17 злотих (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 12, арк. 581).

Надалі брати намагалися активно господарювати і розширити свою власність, проте колишнього розмаху їхнього прадіда Максима вони в XVI ст. вже досягти не могли. Їхні оборудки обмежувалися набуттям поодиноких невеликих часток у сусідніх селах, і то лише на певний час. Фінансово вони могли оперувати сумами в кілька сотень злотих. Так, близько 1564 р.²¹ шляхетний Андрій Ланчинський з Ланчина відступив Марціну Раковському частку в селі Микуличин²², яку він раніше набув від Станіслава Турецького (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 52, арк. 266). Десь у той же час Ілля та Андрій Ланчинські за 80 злотих отримали в заставу від Якоба Хотимирського пасовище і дворище в селі Саджавці (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 52, арк. 271–272). На початку 1560-х в Андрія Ланчинського з Ланчина в резуль-

¹⁸ Цікаво, що саме село Ослави в цьому документі ще не згадано, а тільки однойменна річка.

¹⁹ Нижній Березів – село Косівського району Івано-Франківської області.

²⁰ Черен – металічне деко, встановлене над вогнем для виварювання солі з розсолу. Часто розташовувалось у спеціальному приміщенні.

²¹ Точне датування цього акта, як і багатьох інших, наразі встановити важко через уже згадану вище хронологічну непорядкованість книг Галицького земського суду.

²² Микуличин – тепер село в Яремчанській міській громаді Надвірнянського району Івано-Франківської області.

таті якогось майнового спору знову виник конфлікт зі Скільськими з Нижнього Березова. Спочатку Андрій Ланчинський позивав шляхетного Іллю Скільського, що був священником у Нижньому Березові, через неповернення 200 злотих – немалої як на ті часи суми (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 49, арк. 1196). У 1565 р. брат Іллі Данило Скільський, теж піп з Нижнього Березова, позивав Андрія Ланчинського через завдання рани правої частини голови (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 51, арк. 904). Востаннє за життя один із братів згаданий у Ланчині на своїй частці в податковому реєстрі за 1579 р. як Андрій Васкович (*Źródła dziejowe*, 1902, с. 105).

У наступному поколінні відомими є троє дітей Грицька Ланчинського, народжені у шлюбі з Марухною Фаньовною Березовською, – Андрій, Матвій і Настасія, та Павло син Андрія Васковича (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 143, арк. 868). А також якісь Олекса Ланчинський з братом Федьком та сестрами Насткою і Катериною, що були, можливо, нащадками Іллі. Останні згадані в 1560 р., тоді вони мали спір із Юрком Білим Березовським за спадок по їхній матері (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 44, арк. 1329).

Дружина Грицька Ланчинського Марухна Фаньовна Березовська в 1580 р. фігурує серед членів родини Фіцичів Березовських з Нижнього Березова при їхньому спорі про поділ родових маєтків зі Степаном Гричовичем Березовським (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 141, арк. 555–556). Марухна, вочевидь, походила від котрогось із Фіцичів Березовських, можливо, Степана, сина Івана Фіцича. Має такий вигляд, що Марухна мала сестру Палагну Фаньовну, яка стала дружиною Василя Білавича Березовського (ЦДІАУЛ, ф. 5, оп. 1, спр. 25, арк. 674). Їхня спадкова частка в Нижньому Березові, звана Фаньовська, пізніше була розділена між нащадками і декілька разів виринає в документах. Так, у 1590-х Настасія Ланчинська, дочка Гриця Ланчинського, заміжня за Грицем Дрогомирецьким, сином Труфана Більчевича Дрогомирецького, відписала якимсь Степану і Якову Березовським, синам Федора Березовського, свою частку, звану Фаньовська, у Нижньому Березові, успадковану по своїй матері Марухні Ланчинській (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 65, арк. 1001; спр. 69, арк. 951). І десь тоді ж Настасія зі своїм чоловіком квитували цих братів Якова і Степана Березовських щодо сплати 30 злотих (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 69, арк. 1235–1236; спр. 71, арк. 985).

Зі свого боку, на початку XVII ст. сини Грицька Ланчинського Андрій, чи інакше Андрушко, і Матвій Ланчинські декілька разів віддавали в заставу свої частки в Нижньому Березові Григору Фіцичу Березовському. Одного разу за 150 злотих, іншого разу за 100 злотих (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 71, арк. 1102; спр. 85, арк. 429; спр. 121, арк. 210). А ще іншого, у 1608 р., Андрій Ланчинський, син Григорія Ланчинського, від свого імені та від імені свого рідного брата Матвія віддав Григору Фіцичу Березовському в заставу свої наділи в Нижньому Березові, успадковані по матері, за 60 злотих. До тієї маєтності належали також частки в млині й джерелі зі соляною ропою (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 71, арк. 1200).

Як бачимо, починаючи з першої третини XVI ст., Ланчинські тісно родичалися з Березовськими й мали з ними багато майнових справ. До всіх перелічених на поч. XVII ст. із документів відома Софія Березовська, першим чоловіком якої був котрийсь із Ланчинських (ЦДІАУЛ, ф. 6, оп. 1, спр. 115, арк. 52). Також Ланчинські тісно були пов'язані зі шляхтичами Дрогомирецькими із Драгомирчан²³. Окрім того, що дочка Грицька, чи інакше Гриця, Настасія вийшла заміж за Гриця Труфановича Більчевича Дрогомирецького, на поч. XVII ст. ще й якийсь Протас Ланчинський осів у Драгомирчанах. 10 квітня 1620 р. його дружина, шляхетна Хима, скаржилась у гродському суді, що Анна, дружина Федора Березовського, і Параска, дружина Леся Дичковича Дрогомирецького, напали на неї і побили палицями. Діялось це в Драгомирчанах (ЦДІАУЛ, ф. 5, оп. 1, спр. 119, арк. 1172).

Висновки. Проведене дослідження дало змогу відтворити понад півторастолітню історію роду Ланчинських, що бере початок у другій половині XV ст. від шляхетного Максима з Ланчина. Ця наукова розвідка ілюструє поступову трансформацію від заможної та діяльної руської шляхетської родини, що мала значні перспективи стати впливовою, до дрібної шляхти. Документальні джерела дали змогу ідентифікувати п'ять поколінь Ланчинських,

²³ Драгомирчани – тепер село Івано-Франківської міської громади Івано-Франківського району Івано-Франківської області.

а також простежити їх майнові справи та шлюбні зв'язки з іншими місцевими руськими шляхетськими родинами Шумлянських, Живачівських, Балицьких, Березовських і Дрогомирецьких аж до початку XVII ст., коли рід майже повністю зникає зі сторінок давніх галицьких актів. Випадок Ланчинських є показовим для розуміння соціальної динаміки руської шляхти ранньомодерної доби, зокрема процесів занепаду локальних родів під впливом демографічних, економічних і шлюбних чинників. Одержані результати заповнюють прогалину в історії шляхетських родів Коломийського повіту. Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення інших маловідомих родів руської шляхти Галицької землі.

Джерела та література

- Голубець М. (1939). *Золота книга українського лицарства*. Чис. 1. Львів.
- Зазуляк Ю. (2004). *Шляхта руського воєводства у XV ст.*: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів.
- Зазуляк Ю. (2007). До історії генеалогічної свідомості перемишльського руського можновладства у XV–XVI століттях. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Випуск 15. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів. С. 125–133.
- Лисейко Я. (2010). Участь шляхти у військових справах Сяноцької землі в другій половині XIV–XVI ст. *Військово-науковий вісник академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного*. Вип. 14. Львів. С. 45–58.
- Лисейко Я. (2011). Стосунки шляхти сяноцької та перемишльської земель у XV – першій половині XVI ст. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. ДДПУ імені Івана Франка. Вип. XIV–XV. Дрогобич: Коло. С. 73–80.
- ЛННБ ВР – Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів.
- Смукот І. (2008). *Вступ до генеалогії шляхти Самбірського повіту XVI – початку XVII ст.* Львів : Камула.
- Смукот І. (2017). *Руська шляхта Перемишльської землі (XIV–XVIII ст.): Історико-генеалогічне дослідження* / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів: Простір-М.
- Смукот І. (2019–2023). *Руська шляхта Перемишльської землі (XIV–XVIII ст.). Родоводи*. Томи 1–6. Львів: Простір-М.
- ЦДІАУЛ – Центральний державний історичний архів України, м. Львів.
- Akta Grodzkie i Ziemske (1887). *Akta Grodzkie i Ziemske z czasów Rzeczypospolitej z Archiwum t.zw. Bernardyńskiego we Lwowie, w skutek fundacyi śp. Alexandra hr. Stadnickiego, wydane staraniem Galicyjskiego Wydziału krajowego*. T. XII. Lwów: Główny skład w księgarni Seyfartha i Czaykowskiego.
- Akta Grodzkie i Ziemske (1906). *Akta Grodzkie i Ziemske z czasów Rzeczypospolitej z Archiwum t.zw. Bernardyńskiego we Lwowie, w skutek fundacyi śp. Alexandra hr. Stadnickiego, wydane staraniem Galicyjskiego Wydziału krajowego*. T. XIX. Lwów: Główny skład w księgarni Seyfartha i Czaykowskiego.
- AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych, Poland. Archiwum Skarbu Koronnego.
- Archiwum (1906). *Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*. T. I: 1366–1506 / Pod kierownictwem Z. L. Radziwińskiego. Lwów.
- Matricularum (1912). *Matricularum Regni Poloniae Summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur*. Pars IV: Sigismundi I regis tempora complectens (1507–1548). Vol. 1: Acta vicecancellariorum 1507–1548. Varsoviae.
- Matricularum (1915). *Matricularum Regni Poloniae Summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur*. Pars IV: Sigismundi I regis tempora complectens (1507–1548). Vol. 2: Acta vicecancellariorum 1533–1548. Varsoviae.
- Semkowicz W. (1913). *Wywody szlachectwa w Polsce XIV–XVII w.* Lwów: Nakładem Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. (Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. T. 3).
- Wyrostek L. (1932). *Ród Dragów-Sasów na Węgrzech i Rusi halickiej*. Kraków: Nakładem Polskiego towarzystwa heraldycznego.
- Źródła dziejowe. (1902). T. XVIII. Jabłonowski A. *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-*

statystycznym. T. 7. Ziemia ruskie. Ruś Czerwona. Cz. 1. Warszawa.

References

- Holubets M. (1939).** *Zolota knyha ukrainskoho lytsarstva. [The Golden Book of Ukrainian Knighthood].* Chys. 1. Lviv [in Ukrainian].
- Zazulak Y. (2004).** Shliakhta ruskoho voievodstva u XV st. [The Nobility of the Ruthenian Voivodeship in the 15th Century]. *Candidate's thesis.* Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. Lviv [in Ukrainian].
- Zazulak Y. (2007).** Do istorii henealohichnoi svidomosti Peremyslskoho ruskoho mozhnovladstva u XV–XVI stolittakh [On the History of the Genealogical Consciousness of the Ruthenian Elite of the Przemyśl Region in the 15th–16th Centuries]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist.* Vypusk 15 / Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. Lviv. p. 125–133. [in Ukrainian].
- Lyseyko Y. (2010).** Uchast shliakhty u viiskovykh spravakh Sianotskoi zemli v druhii polovyni XIV–XVI st. [The Participation of the Nobility in Military Affairs of the Sanok Land in the Second Half of the 14th to the 16th Century]. *Viiskovo-naukovi visnyk Akademii Sukhoputnykh viisk imeni hetmana Petra Sahaidachnoho.* Vyp. 14. p. 45–58. [in Ukrainian].
- Lyseyko Y. (2011).** Stosunki shliakhty Sianotskoi ta Peremyslskoi zemel u XV – pershii polovyni XVI st. [Relations Between the Nobility of the Sanok and Przemyśl Lands in the 15th – First Half of the 16th Century]. *Drohobyskyi kraieznavchyi zbirnyk.* DDPU imeni Ivana Franka. Vyp. XIV–XV. Drohobych: Kolo. C. 73–80. [in Ukrainian].
- LNSL MD** – [Lvivska natsionalna naukova biblioteka im. V. Stefanyka NAN Ukrainy. Viddil rukopysiv] V. Stefanyk Lviv National Scientific Library of the NAS of Ukraine. Manuscript Department. [in Ukrainian].
- Smutok, I. (2008).** *Vstup do henealohii shliakhty Sambirskoho povitu XVI – pochatku XVII st. [Introduction to the genealogy of the nobility of Sambir district in the 16th – early 17th centuries].* Lviv: Kamula [in Ukrainian].
- Smutok, I. (2017).** *Ruska shliakhta Peremyslskoi zemli (XIV–XVIII st.). Istoryko-henealohichne doslidzhennia [The Ruthenian Gentry of the Peremyshl Land in the 15th–18th centuries. Historical-Genealogical Research].* Lviv: Prostir-M [in Ukrainian].
- Smutok, I. (2019–2023).** *Ruska shliakhta Peremyslskoi zemli (XIV–XVIII st.). Rodovody [The Ruthenian Gentry of the Peremyshl Land in the 15th–18th centuries). Genealogy].* T. 1–6. Lviv: Prostir-M [in Ukrainian].
- CSHAUL** – [Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi archiv Ukrainy, m. Lviv] Central State Historical Archives of Ukraine, Lviv [in Ukrainian].
- Akta Grodzkie i Ziemske (1887).** *Akta Grodzkie i Ziemske z czasów Rzeczypospolitej z Archiwum t.zw. Bernardyńskiego we Lwowie, w skutek fundacyi śp. Alexandra hr. Stadnickiego, wydane staraniem Galicyjskiego Wydziału krajowego [Town and Country Records from the times of the Polish-Lithuanian Commonwealth from the so-called Bernardine Archives in Lviv, funded by the late Alexander Count Stadnicki, published through the efforts of the Galician National Department].* T. XII. Lwów: Główny skład w księgarni Seyfartha i Czaykowskiego [in Polish].
- Akta Grodzkie i Ziemske (1906).** *Akta Grodzkie i Ziemske z czasów Rzeczypospolitej z Archiwum t.zw. Bernardyńskiego we Lwowie, w skutek fundacyi śp. Alexandra hr. Stadnickiego, wydane staraniem Galicyjskiego Wydziału krajowego [Town and Country Records from the times of the Polish-Lithuanian Commonwealth from the so-called Bernardine Archive in Lviv, funded by the late Alexander Count Stadnicki, published by the Galician National Department].* T. XIX. Lwów: Główny skład w księgarni Seyfartha i Czaykowskiego [in Polish].
- AGAD** – Archiwum Główne Akt Dawnych [Central Archives of Historical Records], Poland. Archiwum Skarbu Koronnego [in Polish].
- Archiwum (1906).** *Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. [Archives of the Lubartowicz-Sanguszko princes in Sławuta.].* T. I: 1366–1506 / Pod kierownictwem Z. L. Radziwińskiego. Lwów [in Polish, Latin, ancient Ukrainian].
- Matricularum (1912).** *Matricularum Regni Poloniae Summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur [Summaries of the Registers of the Kingdom of Poland, printed in manuscripts, preserved in the Great Archives of Warsaw].* Pars IV: Sigismundi I regis tempora

complectens (1507–1548). Vol. 1: Acta vicecancellariorum 1507–1548. Varsoviae [in Latin].

Matricularum (1915). *Matricularum Regni Poloniae Summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur* [Summaries of the Registers of the Kingdom of Poland, printed in manuscripts, which are preserved in the Great Archives of Warsaw]. Pars IV: Sigismundi I regis tempora complectens (1507–1548). Vol. 2: Acta vicecancellariorum 1533–1548. Varsoviae [in Latin].

Semkowicz W. (1913). *Wywody szlachectwa w Polsce XIV–XVII w.* [Statements of the nobility in Poland 14th–17th centuries]. Lwow: Nakładem Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. (Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. T. 3) [in Polish].

Wyrostek L. (1932). *Ród Dragów-Sasów na Węgrzech i Rusi halickiej* [The Drago-Sas family in Hungary and Galician Ruthenia]. Kraków: Nakładem Polskiego towarzystwa heraldycznego [in Polish].

Źródła dziejowe. (1902). T.XVIII. Jabłonowski A. *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 7. Ziemie ruskie. Ruś Czerwona.* [Poland in the 16th century in geographical and statistical terms. Vol. 7. Ruthenian lands. Red Ruthenia]. Cz. 1. Warszawa [in Polish].

Дата надходження статті: 11.07.2025

Дата прийняття статті: 15.08.2025

Опубліковано: 14.10.2025